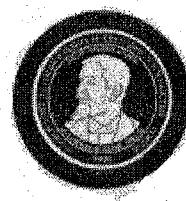

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО
СТОПАНСТВО

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD
ECONOMY

ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ ВАРНА

Вх. № РД 20-483 / 11. 04. 2022г.

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд

за придобиване на образователна и научна степен „доктор”,
по обявена процедура от Икономически университет – Варна

1. Обща информация

Изготвил рецензията: проф. д.н. Таня Петрова Парушева

УНСС – София, катедра „Икономика на туризма”

Област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки”

Професионално направление 3.8. „Икономика”

Научна специалност „Икономика и управление (туризъм)”

Основание за написване на рецензията: Заповед № РД-06-43/07.03.2022 г. на Ректора на Икономически университет – Варна за назначаване на Научно жури и решение от първото заседание на Научното жури на 15.03.2022 г.

Автор на дисертационния труд: Олга Василевна Белан – редовен докторант в катедра „Икономика и организация на туризма” при Икономически университет – Варна

Тема на дисертационния труд: „Маркетинг на туристическа дестинация за здравен туризъм по примера на община Варна”

Научен ръководител: проф. д-р Стоян Петков Маринов

2. Данни за дисертанта

Олга Белан придобива ОКС „Магистър” по специалност „Мениджмънт на организацията” в Азовски регионален институт по мениджмънт при Запорожски държавен университет, гр. Запорожие, Украйна (2003 г.). Завършила Център за професионално обучение към Икономически университет – Варна и придобива специализация „Разработване на маркетинг-план за развитие на курортния град” (2015 – 2016 г.)

Професионалното ѝ развитие започва като специалист маркетинг в „Дека” ООД, град Бердянск, Запорожска област, Украйна (2003 – 2013 г.). От месец март 2016

година до момента е координатор маркетингови проекти на ключови клиенти в „Интернобмен” ООД, гр. Варна и представителството в Украйна.

В периода на докторантурата извършва преподавателска дейност на високо научно и методично ниво по график, съгласуван с Икономически университет – Варна. Провежда изпит в редовна, поправителна и ликвидационна сесия; ръководство на упражнения; научно ръководство и рецензиране на дипломни работи. Посещава и участва в работата на курс от докторско ниво. Участва в научни, научноизследователски, научно-практически и бизнес конференции, кръгли маси и семинари в България, Украйна, Молдова и други държави. Владее български, английски и руски език.

Олга Белан е зачислена в **редовна докторантура** със заповед № РД-17-3542/02.11.2017 г. на Ректора на Икономически университет – Варна в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.9. „Туризъм”, по докторска програма „Икономика и управление (туризъм)” към катедра „Икономика и организация на туризма”, считано от **24.10.2017 г. – 25.01.2019 г.**

Завърши работата, предвидена в индивидуалния план. Успешно полага **докторантските изпити**, както следва:

- Руски език – Отличен (5.50);
- Методология на научните изследвания – Отличен (5.50);
- Туристически пазари – Отличен (5.50);
- Теория на управлението – Мн. добър (4.75);

По време на обучението си като докторант, Олга Белан е атестирана с **положителна оценка**. Дисертационният труд е обсъден на Катедрен съвет на катедра „Икономика и организация на туризма”, Протокол № 7/22.02.2022 г. Отчислена е с право на защита със заповед № РД 17-416/14.02.2020 г. на Ректора на Икономически университет – Варна, считано от 27.01.2020 г.

Открита е процедура за защита пред Научно жури, в съответствие с чл. 31, ал. 1 и ал. 2 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна, Раздел II – Условия и ред за придобиване на образователна и научна степен „доктор”.

3. Общо представяне на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд на докторант Олга Василевна Белан, авторефератът и научните публикации, свързани с дисертационния труд са резултат от самостоятелно научно изследване. Аргументирано и убедително са откроени **актуалността и значимостта** на изследваната проблематика. Подчертава се, че развитието на туризма през последните десетилетия налага необходимостта от въвеждане на нови туристически дейности и услуги с високо и устойчиво качество, нови стандарти и уникалност. В този аспект, съществен потенциал за развитие на българската туристическа индустрия носи здравният туризъм.

Правилно са разграничени **обектът** на изследване – „община Варна като туристическа дестинация за здравен туризъм, тълкувана в контекста на концепцията за развитие на туристическа дестинация, въз основа на маркетинговия подход“ и **предметът** на изследване – „маркетинговата дейност на община Варна като туристическа дестинация за здравен туризъм“. **Основната цел** е ясно и точно дефинирана: „на основата на концептуален пазарен модел на дестинация за здравни туристически пътувания, да се анализира маркетинговата дейност в областта на здравния туризъм и да се определят стратегическите насоки за нейното усъвършенстване“. Постигането на целта е осъществено чрез решаването на **4 конкретни изследователски задачи**.

Подходящо е формулирана **изследователската теза**: „маркетингът на дестинацията за здравен туризъм е функция на общите координирани, планирани и организирани действия на всички заинтересовани страни в областта при реализиране на туристически пътувания със здравни потребности и мотиви“. Правилно са дефинирани **5 работни хипотези**.

Изследователският инструментариум включва използването на съвкупност от **изследователски методи**: статистически, икономически и други, като водещ е системният подход. **Информационното осигуряване** на изследването е осъществено чрез целево анализиране на специализирани научни публикации; анализ на резултати от емпирични изследвания в дисертации; проучване и анализ от собствени изследвания; анализ на официално публикувани бюлетини от Министерството на туризма и данни от Националния статистически институт. Организирано е емпирично изследване във вид на анкетни допитвания. Резултатите от проучванията са обработени с помощта на програмен продукт SPSS, обобщени и анализирани чрез дескриптивни статистически методи. Представени са в табличен и графичен вид.

Основните ограничения и проблеми на изследователската работа са свързани с теоретичния акцент, определянето на конкурентите, използването на статистическа информация, пропуските и непълнотите в статистическите данни. Части от дисертационния труд са **апробирани** на научно-практически конференции и са публикувани в специализирани научни издания.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 296 страници. В основния текст са илюстрирани 47 таблици и 38 фигури. Структурата на дисертационния труд е издържана в духа на добре обоснована логика, последователност и връзка между третираните проблеми. Състои се от увод (9 стр.), изложение в три глави (209 стр.), заключение (6 стр.) и използвана литература (13 стр.). Към дисертационния труд са изгответи 50 приложения. Библиографският апарат включва 122 заглавия на български език и на чужди езици.

Докторант Олга Белан добре познава тезите и концепциите на утвърдени автори по изследваните проблеми, и успешно ги интерпретира. Литературните източници са ползвани добросъвестно и коректно.

Стиълът на дисертационния труд е стегнат и точен. Текстът е написан на научен език. Съдържанието на дисертационния труд свидетелства, че докторант Олга Белан е реализирана задълбочено научно изследване и много добро практическо доказателство на авторовите цел и задачи.

В увода е представена логическата рамка на изложението. Обоснована е необходимостта от изследване на маркетинга на туристическа дестинация за здравен туризъм по примера на община Варна.

В първа глава на дисертационния труд „**Теоретични основи на маркетинга на дестинация за здравен туризъм**“ са разгледани теоретичните аспекти на маркетинга на туристическа дестинация. Разкрита е същността и типологията на здравния туризъм. Откроени са особеностите на дестинация за здравен туризъм на общинско равнище. Разработена е методология за изследване на маркетинговата дейност на дестинация за здравен туризъм на общинско равнище.

Във втора глава на дисертационния труд „**Маркетингов анализ на здравния туризъм в община Варна**“ е проучена вътрешната среда на община Варна като

дестинация за здравен туризъм. Изследвана е макросредата на община Варна като дестинация за здравен туризъм. Извършен е анализ на пазарните позиции на здравния туризъм на община Варна. Поставен е акцент върху оценката на конкурентоспособността на здравния туризъм в община Варна. Вниманието е фокусирано върху SWOT анализа на община Варна като дестинация за здравен туризъм.

В трета глава на дисертационния труд „Маркетингов план за развитие на здравния туризъм в община Варна“ са изведени тенденциите в развитието на здравния туризъм. Набелязани са маркетингови стратегии и цели за развитие на здравния туризъм в община Варна. Предложена е маркетингова програма за развитие на община Варна като дестинация за здравен туризъм. Анализирани са резултатите от маркетинговата програма за развитие на община Варна като дестинация за здравен туризъм. Систематизирани са организационните предпоставки за ефективна маркетингова дейност на община Варна като дестинация за здравен туризъм.

В заключението са обобщени основните анализи и изводи относно маркетинга на туристическа дестинация за здравен туризъм по примера на община Варна.

Откроените научни и научно-приложни резултати представляват оригинален принос в науката. Те дават основание за извода, че основната цел на дисертационния труд е постигната. Поставените изследователски задачи са изпълнени. Изследователската теза е потвърдена. Формулираните работни хипотези са доказани.

По структура и съдържание, дисертационният труд съответства на изискванията на чл. 34, ал. 2 и ал. 3 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна, Раздел II – Условия и ред за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

4. 1. Оценка на автореферата на дисертационния труд

Авторефератът е в обем от 40 страници. Той коректно кореспондира с дисертационния труд и достоверно представя в синтезиран вид изследваните проблеми. Лексикалната и стиловата характеристика на текста е издържана и прецизна. Съставен е от 5 части, които включват: 1). обща характеристика на дисертационния труд; 2). структура на дисертационния труд; 3). кратко изложение на дисертационния труд; 4). справка за приносите на дисертационния труд; 5). публикации по дисертационния труд.

5. Идентифициране и оценяване на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд

Докторант Олга Белан правилно е формулирала приносите в дисертационния труд. Представената справка за приносите оценяваме като коректна и реално отразяваща постигнатите резултати.

По наше мнение, в дисертационния труд ясно се открояват **научни и научно-приложни приноси**, които могат да бъдат обобщени, както следва:

първо – в теоретично-методологичен план са актуализирани дефинициите на понятията „туристическа дестинация”, „здравен туризъм”, „лечебен туризъм”, „медицински туризъм” „спа туризъм”, „уелнес туризъм”, и е интерпретирано тяхното съдържание в контекста на съвременната им употреба. Диференцирани са подкатегориите на здравния туризъм.

второ – разработена е методология за изследване на маркетинговата дейност на общинска дестинация за здравен туризъм. Изгoten е инструментариум за изследване на маркетинговата дейност под формата на дълбочинно интервю и на анкетна карта за потребители на дестинация за здравен туризъм на общинско равнище.

трето – направена е оценка на ресурсите за здравен туризъм в община Варна. Оценена е конкурентоспособността на здравния туризъм в община Варна. Предложени и апробирани са конкретни методики за изследване на комбинираните психографски и социодемографски характеристики на почиващите, с цел формиране на профилите на туристите на община Варна като дестинация за здравен туризъм.

четвърто – предложени са маркетингови цели и стратегии за развитие на здравния туризъм в община Варна и е систематизирана маркетингова програма за развитие на общината като дестинация за здравен туризъм. Разработена е рекламна стратегия за популяризиране на община Варна като дестинация за здравен туризъм.

6. Публикации и участие в научни форуми

Докторант Олга Белан отговаря на **минималните национални изисквания** за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно чл. 26, ал. 2 и ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Реализирала е **170 точки** от публикации в нереферирани списания с научно рецензиране и в редактирани колективни томове.

Докторант Олга Белан впечатлява с публикационната си активност. Тя има **17 научни публикации**, пряко свързани с темата на дисертационния труд – **2 статии и 15**

научни доклада. Те са публикувани в научни списания и в сборници от участие в научни форуми на руски, украински, български и английски език.

Публикациите на докторант Олга Белан са **представителни** и осигуряват достатъчно **разпространение на резултатите** от изследването сред академичната общност и заинтересованите среди от туристическия бизнес. *Научната продукция, посветена на третираната проблематика превишава минималните национални изисквания за присъждане на ОНС „доктор”, според чл. 2б ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и чл. 35, ал. 1, т. 4 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна, Раздел II – Условия и ред за придобиване на образователна и научна степен „доктор”.*

7. Критични бележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да бъдат отправени бележки, които биха подобрили общото представяне на разработката.

1. Съдържанието на параграф 2.4. Оценка на конкурентоспособността на здравния туризъм в община Варна би спечелило от представянето на анализ на сравнителна основа между община Варна и нейни основни конкуренти в областта на здравния туризъм.

2. В параграф 3.5. Организационни предпоставки за ефективна маркетингова дейност на община Варна като дестинация за здравен туризъм би могла по-конкретно да се опише ролята на продуктовите и браншовите, международни, национални и местни НПО за развитие и маркетиране на здравния туризъм в община Варна.

Посочените бележки не намаляват достойнствата на изследването и не влияят върху общата положителна оценка на дисертационния труд, като самостоятелно изследване с безспорни научни и научно-приложни приноси.

Препоръчвам в бъдещата си научноизследователска работа докторант Олга Белан да разшири и задълбочи изследванията си по проблемите на здравния туризъм на национално и международно равнище. Полезна за практиката изследователска проблематика е свързаната с управлението, маркетинга и ефективността на балнео, спа и медикъл центровете в хотелските комплекси.

8. Въпроси към дисертанта

Изследваната проблематика поражда следните въпроси за достойна защита:

1. Кои са основните конкуренти на община Варна в България по линия на здравния туризъм и с какво община Варна ги превъзхожда?

2. Какъв е потенциалът на община Варна за развитие на денталния туризъм като специализиран вид здравен туризъм?

9. Заключение

С убеденост давам **положителна оценка** на дисертационния труд на тема „Маркетинг на туристическа дестинация за здравен туризъм по примера на община Варна”. Потвърждавам, че той изцяло **съответства на изискванията на ЗРАС** в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна, Раздел II – Условия и ред за придобиване на образователна и научна степен „доктор”.

Дисертационният труд е **научноприложно решение** на реален практически проблем с обществена значимост. Докторантът притежава задълбочени теоретични знания по специалност „Туризъм” и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

Предлагам на уважаемите членове на Научното жури да вземат **решение „ЗА”** присъждането на **образователната и научна степен „доктор”** в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.9. „Туризъм”, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)” на **ОЛГА ВАСИЛЕВНА БЕЛАН** – редовен докторант в катедра „Икономика и организация на туризма” към факултет „Управление” при Икономически университет – Варна.

София,

02.04.2022 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д.н. Таня Парушева)

П.

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертация на **Олга Василевна Белан**,

докторант в редовна форма на обучение към катедра „Икономика и организация на туризма“ при Икономически университет – Варна

на тема: „*Маркетинг на туристическа дестинация за здравен туризъм на примера на община Варна*“

Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.9. Туризъм

Научна специалност: Икономика и управление (туризъм)

Научен ръководител: проф. д-р Стоян Петков Marinov

Рецензент: доц. д-р Велина Иванчева Казанджиева

Катедра „Икономика и организация на туризма“

Икономически университет – Варна

Настоящата рецензия е разработена на основание на решение на научно жури от 15.03.2022 г., назначено със заповед № РД-06-43/07.03.2022 г. на зам.-ректора по НИДРК на Икономически университет – Варна.

I. Обща характеристика на дисертацията

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 231 страници като основният текст е структурно представен в увод, три глави и заключение. Оформени са 26 приложения и са използвани 122 източници на информация, от които 86 на кирилица. Разработката е в класическа структура, а основният текст е богато илюстриран от 47 таблици и 38 фигури, които не само го онагледяват, а са негова съществена съдържателна част.

Темата на дисертационния труд е безспорно актуална. Тя е пряко свързана със съвременните пандемични условия и с потребността от стимулиране на развитието на здравния туризъм в община Варна. В увода са налични всички необходими атрибути на научното изследване. В

разработката правилно са определени и формулирани цел, четири изследователски задачи, теза и пет хипотези. Освен задълбочените и широкообхватни теоретични анализи и оценки, дисертационният труд съдържа и много добре представени и коментирани текстове, които представят резултати от самостоятелни проучвания. За събиране на необходимите за изследването емпирични данни докторантът провежда съдържателни и мащабни анкетни проучвания.

Същността и насоките на научното изследване са конкретизирани в тезата на дисертационния труд, според която „маркетингът на дестинацията за здравен туризъм е функция на общите координирани, планирани и организирани действия на всички заинтересовани страни при реализиране на туристически пътувания със здравни потребности и мотиви“.

Дефинираната авторова цел в разработката е „на основата на концептуален пазарен модел на дестинация за здравни туристически пътувания да се анализира маркетинговата дейност на община Варна в областта на здравния туризъм и да се определят стратегическите насоки за нейното усъвършенстване“. Обект на изследване в дисертационния труд е община Варна като туристическа дестинация за здравен туризъм. Тя е анализирана в контекста на концепцията за развитие на туристическото място чрез използване на маркетингов подход. В тази връзка, предмет на изследване в разработката е маркетинговата дейност на общината като туристическа дестинация за здравен туризъм.

Използваните изследователски методи в дисертационния труд са удачно подбрани и използвани. В увода на дисертационния труд коректно се определени по-важните ограничения в проучването. Част от тях са свързани с „пропуски и непълноти в статистическите данни, отразявящи мащаба и дейността на сектора на здравния туризъм в община Варна“.

За подготовка на дисертационния труд д-т Белан е използвала голям брой информационни източници (122 бр.). Научната информация е извлечена от авторитетни и официално признати източници. Те са цитирани прецизно и коректно, според изискванията. Достатъчни са по обем, обхват и съдържание за цялостното задълбочено изследване на темата. Докторантът, във висока степен, познава специализираните публикации в съответната научна област. Използването и интерпретацията им съответстват на структурата и съдържанието на дисертационния труд. Представените позиции са задълбочено проучени, много добре осмислени и адаптирани по подходящ начин според целта и изследователските задачи на изследването. Намесата на докторантката е съобразена с изискванията на приложените в дисертационния труд изследователски методи. Това гарантира автентичност на изходните данни и достоверност на твърденията, оценките и изводите, на които се основават научните резултати. Считаме, че те са лично дело и заслуга на докторант Белан.

Отделните части в структурата на дисертационния труд са логически последователни и много добре обвързани. В първата част, на основата на съвременната теория за маркетинга на туристическото място, д-т Белан умело коментира и обосновава особеностите на маркетинга на дестинация за здравен туризъм. Много доброто познаване на проблематиката и логическата връзка между теоретичните разсъждения и изводите на тяхна основа, позволяват на докторанта да обоснове и конструира подходяща методология за изследване на маркетинговата дейност на дестинация за здравен туризъм на общинско равнище.

Във втората част, отново в много добра логическа последователност и в съответствие с изведения концептуален модел, се обосновават методическите стъпки и конкретен инструментариум. Чрез тях се осигуряват и анализират емпирични данни от самостоятелни проучвания, за да се формулират изводи и оценки за конкурентоспособността на

здравния туризъм в община Варна. Докторант Белан допълва изследването на общината с подробен SWOT анализ на дестинацията за здравен туризъм.

В третата част на дисертационния труд аргументирано са определени маркетинговите стратегии и цели за развитие на здравния туризъм в община Варна. Разработена е съответна маркетингова програма в синхрон с откроените актуални тенденции в лечебния отдих и почивка. Проучени са организационните предпоставки за постигане на ефективност на маркетинговата дейност на община Варна като дестинация за здравен туризъм.

II. Основни приноси в дисертацията

В дисертационния труд се съдържат приноси от теоретичен и научно-приложен характер. Те обогатяват, разширяват и допълват наличните изследвания по темата и подпомагат практико-приложните й аспекти.

a) теоретични приноси:

- извършен е цялостен и задълбочен критичен преглед и оценка на теоретичните концепции и постижения в специализираната литература по туризъм, свързани с обекта и предмета на изследването;
- надградена и допълнена е теорията относно същността и особеностите на здравния туризъм и спецификата на маркетинга на дестинация за здравен туризъм на общинско равнище;
- разработена е специфична за целите на изследването методология за изследване на маркетинговата дейност на дестинация за здравен туризъм на общинско равнище.

b) Научно-приложни приноси:

- анализирани и оценени са ресурсите за здравен туризъм в община Варна. Направена е и оценка на конкурентоспособността на здравния туризъм в изследваната територия;

- разработени и апробирани са комбинирани методики за изследване на психографски и социодемографски характеристики на туристите с цел формиране на профилите им като посетители на община Варна като дестинация за здравен туризъм;
- определени са маркетингови цели и стратегии за здравен туризъм в община Варна, в т.ч. и рекламна стратегия за популяризиране на общината като дестинация за здравен туризъм;
- систематизирана е маркетингова програма за развитие на община Варна като дестинация за здравни туристически пътувания.

Представените приноси, определяме като балансирани в теоретичен и практико-приложен аспект. Дълбокото ни убеждение е, че те ще бъдат оценени от заинтересованите страни в туризма като полезни и необходими за по-нататъшното ефективно развитие на здравния туризъм в община Варна.

III. Изпълнение на други изисквания

Авторефератът на дисертационния труд е в обем от 40 страници и отразява правилно и точно структурата, основни части от съдържанието и по-важни резултати от проучванията в дисертацията. В него са включени и приносите в дисертационния труд, представени аргументирано и коректно от докторанта.

Кандидатът за придобиване на ОНС „доктор“ представя общо 17 публикации по дисертационния труд, в т.ч. 2 статии и 15 научни доклада. Представените разработки са публикувани вrenomирани научни издателства и превишават значително определения брой публикации, представлящи основни резултати от изследванията по дисертационния труд за придобиване на ОНС „доктор“. Публикациите отразяват в достатъчно висока степен важни части от съдържанието на дисертационния труд и му придават необходимото ниво на публичност.

IV. Въпроси към докторанта

1. (с. 176 – 177) Каква е оценката на докторанта за конкретното проявление на представените в параграф 3.1 тенденции в развитието на здравния туризъм в община Варна?
2. Какви са основните предизвикателства при реализацията на маркетинговите стратегии, цели и маркетинговата програма за здравен туризъм в община Варна?

V. Заключение

Представеният за рецензиране дисертационен труд на тема: „Маркетинг на туристическа дестинация за здравен туризъм на примера на община Варна”, с автор Олга Василевна Белан, съдържа необходимите теоретични и научно-приложни резултати. Те имат оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на нормативната уредба. Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и изследователски умения в професионално направление 3.9. Туризъм и демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

В резултат на посочените аргументи, препоръчвам с убеденост да бъде присъдена образователната и научната степен „доктор” по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“, професионално направление 3.9. Туризъм на докторант Олга Василевна Белан.

гр. Варна

Април, 2022 г.

Изготвил рецензията, член на Нагишното жури:

.....

(доц. д-р Велина Ив. Казанджиева)